
← RAIKAS
ZORBA

13

Praėjo trys, keturios, penkios dienos – Zorbos nė balso. Šeštą dieną gavau iš Kandijos ilgą ilgą laišką, tikrą traktatą. Jis buvo parašytas kvepiančiame rausvame popieriuje, o viršutiniame kampe nupiešta širdis, perverta strėle.

Aš rūpestingai jį išsaugojau ir perduodu čia nieko nepakeitęs, su visais jo originaliais posakiais, ištaisiau tik komiškas rašybos klaidas. Plunksna Zorbos rankose buvo tas pat, kaip kirvis, jeigu jau kirto kur, tai kirto, todėl popierius daugelyje vietų buvo įdrėkstas ir sutepliotas rašalu.

„Mielas šefe, gerbiamas pone kapitaliste!

Aš imu į rankas plunksną ir visų pirma noriu pasiteirauti, ar pusėtinai dar kruti. Mums irgi sekasi gerai, ačiū Dievui!

Dėl savęs galiu tiek pasakyti, kad jau seniai supratau, jog atėjau į ši pasaulį ne kaip arkllys ar jautis. Tik gyvuliai neturi kito tikslo, kaip prisikimšti pilvą. Kad man kas nepadarytų šitokio akibrokšto, aš susigalvoju dieną ir naktį sau darbo. Jeigu jau ką užsibrėžiau, tai nebijau dėl to rizikuoti ir paskutiniu duonos kąsniu, apverčiu aukštyn kojom patarles ir sakau, pavyzdžiui: geriau dešimt briedžių rankoje, negu vienas žvirblis ant stogo.

Daug yra patriotų, kuriems dėl to plaukas nuo galvos nenukrinta. Aš nesu patriotas, tegu dėl to kartais tenka ir nukentėti. Daugelis tiki rojumi ir mano, kad galės ten sočiai paganyti savo melžiamą karvutę. Aš neturiu jokios karvutės, esu laisvas. Ir visai nebijau pragaro, kur mano karvutė galėtų pakratyti kojas. Aš netikiu ir rojumi, kur ji galėtų ligi soties prisiešti doobilų. Esu paskutinis mulkis, nemoku gražiai pasakyti, bet tu, šefe, supranti mane.

Daugelis žmonių bijo šios žemės tuštybės. Aš tai nebesuku dėl to galvos. Manęs nedžiugina gėris, nepiktina ir blogis. Jeigu išgirsčiau, kad graikai užėmė Konstantinopolį, man būtų tas pat, kaip ir žinia, kad turkai užkariavo Atėnus.

Jeigu, skaitydamas tuos mano paistalus, pagalvosi, kad man visai suskystėjo protas, tai būk geras, parašyk man. Aš čia duoduos po visas Kandijos krautuves, ieškau kabelio lynų keliui ir juokiuosi sau. Žmonės klausia manęs, ko aš juokiuosi. Bet kaipgi man jiems tai paaiškinti? Juokiuosi, nes kai tik uždedu ranką ant kabelio patikrinti, ar geras jis, staiga man dingt į galvą, kas gi iš esmės yra žmogus, ko jis atėjo į šį pasaulį ir kokia iš jo nauda? Mano nuomone, jokios. Kaip nori, taip žiūrėk – ar turiu žmoną, ar neturiu, esu doras ar nedoras, ar aš paša, ar nešikas – vis tas pats velnias. Svarbu tik, ar aš gyvas, ar miręs. Ar mane nujos velnias, ar pašauks Dievas (Tu galvok sau kaip nori, bet man atrodo, kad tai tas pats galas), aš vis tiek pakratysiu kojas, gulėsiu kaip maita ir gadinsiu orą – žmonės nori nenori turės įkišti mane į žemę, kad neužtrokštų.

Ir dabar, kad jau taip išsinekęjome, norėčiau paklausti Tavęs, šefe, vieno dalyko, kuris man kelia siaubą – viso kito aš nė kiek nebijau, – kuris dieną naktį neduoda man ramybės: turiu galvoje senatvę, saugok mus nuo jos, Viešpatie. Mirtis tai niekai – plest ir užgeso žvakė. Bet senatvė – va čia tai tikra gėda.

Man tai labai didelė gėda, mat nors jau esu senas, iš kailio neriuosi, kad niekas to nepastebėtų. Strapalioju, šoku, man skauda strėnas, bet aš šoku; geriu, man svaigsta galva, viskas aplinkui sukasi, bet laikausi, nesvyruoju, einu tiesiai lyg niekur nieko. Suprakaitavęs šoku į jūrą ir peršalū, norėčiau atsikosėti, gal tada būtų lengviau, bet išdidumas neleidžia, ir aš gniaužte užgniaužiu kosulį – ar Tu esi kada girdėjęs mane kosint? Nesulauksi! Ir tvardausi ne tik prie kitų žmonių. Patikėk, man gėda ir prieš Zorbą! Ant Atono kalno – geriau jau prieš tai būčiau koją nusilaužęs! – susipažinau su tokiu vienuoliu, tėvu Laurencijum iš Chijo. Tas avigalvis buvo įsikales, kad jame tūno velnias. Jis net vardą buvo jam sugalvojęs, vadino jį Hodža. „Hodža nori Didįjį penktadienį valgyti mėsos, – bambėjo nelaimėlis ir daužė galvą į bažnyčios slenkstį. – Hodža nori sugulti su moterimi. Hodža nori užmušti vienuolino viršininką. Hodža, o ne aš!“ Ir kaktą vis smarkiau daužė į akmeninį bažnyčios slenkstį.

Aš irgi turiu savyje velnią, šefe, ir vadinu jį Zorba. Tas vidinis Zorba nė nemano senti, jis ir nesensta, jis yra tikras žaliūkas, plaukai juodi kaip derva, turi visus 32 (žodžiu: trisdešimt du) dantis ir nešioja gvazdiką už ausies. Išorinis Zorba jau senas pūzras, plaukai žili, veidas raukšlėtas, jis vis labiau traukiasi į kuprą, jam byra dantys, o ausų grybeliuose šėpso balti senatvės plaukai, stangrūs kaip asilo ašutai.

Ką daryti, šefe? Kiek ilgai tie du Zorbos galynėsis vienas su kitu? Ir ant katro bambos bus turgus? Jeigu greit užversiu kojas, tada viskas gerai, galiu būti ramus. Bet jeigu dar ilgai reikės šitaip traukti, tada jau ačiū už tokį gerą! Ateis diena, kai visi artimieji mane pradės laikyti ant juoko. Aš neteksiu laisvės, duktė ar marti užkars man ant sprando kokį pyplį, kokį išdėlį, ir aš turėsiu žiūrėti, kad toji atžala, gink Dieve, nepargriūtų, kad nenudegtų, kad nepridarytų į kelnes. O jeigu pridarys, man reikės – fui! – jį apšvarinti!

Ir Tau kada nors bus ne kitaip, – užsirašyk sau ant kaktos! – tai kas, kad dar esi jaunas. Todėl paklausk, ką aš Tau pasakysiu! Eik mano pradėtu keliu! Tai mūsų vienintelis išsigelbėjimas. Duotis po kalnus, kasti anglis, geležies ir vario rūdą ir uždirbti krūvą pinigų, kad giminės mus gerbtų, draugai mums pataikautų, o visokio plauko bonzos mums lenktųsi nukėlę skrybėlę. Jeigu iš to nieko neišeis, tada geriau jau tegu sudrasko mus vilkai, meškos ar kiti kokie plėšrūnai. Juk Dievas plėšriuosius žvėris ir sutvėrė ryti tokiems žmonėms, kaip mes, kad neliktume kitų pajuokai.“

Šioje vietoje Zorba spalvotu pieštuku buvo nupiešęs augalotą, liesą žmogų. Jis raitė kojas po žaliais medžiais, o jam ant kulnų lipo septyni raudoni vilkai. Apačioj negrabiomis raidėmis buvo parašyta: „Zorba ir septynios didžiosios nuodėmės.“

„Skaitydamas mano laišką, – rašė jis toliau, – Tu suprasi, koks aš nelaimingas žmogus. Tik kai kalbuosi su Tavim, man sušvinta vilties kibirkštėlė išsigydyti tą savo hipochondriją. Tu irgi esi toks, kaip aš, tik nesuvoki šito. Tu irgi turi savyje velnią, tik dar nežinai jo vardo. Ir todėl kartais įmanytum šunį apsikabinęs kaukti. Pakrikštyk jį, šefe, ir tada Tau akmuo nusiris nuo širdies.

Jau sakiau, kad esu nelaimingas. Aiškiai jaučiu, kad visa mano išmintis yra tik kvailystė ir daugiau nieko. Ir vis dėlto būna akimirų, valandų, dienų, kai man kyla minčių, kurios nepadarytų sarmatos ir dideliam žmogui, ir jeigu aš galėčiau įgyvendinti viską, ką man įsakinėja vidinis Zorba, pasaulis išsižiotų iš nuostabos.

Kadangi nesu pasirašęs sutarties ilgai gyventi, tai nepripažįstu jokių stabdžių, kai galvotrūkčiais pradedu leistis į pakalnę. Žmogaus gyvenimas yra kelias, čia kylantis aukštyn, čia einantis žemyn. Todėl visi protingi žmonės naudojami stabdžiais. Tačiau aš – čia ir pasireiškia mano asmeninė drąsa – jau seniai atsikračiau stabdžių ir nebijau karambolažų. Taip mes, darbininkai, vadiname atvejus, kai vagonas nueina nuo bėgių. Tegu mane veltiniai, kad aš dar paisyčiau karambolažų! Dieną ir naktį lekiu visu greičiu, darau, kas tik man užaina ant seilės, ir visai nesuku sau galvos, kad galiu nususukti sprandą arba susiploti į blyną. Ką gi aš prarasiu? Nieko. O juk ir neskubėdamas, eidamas koja už kojos, lygiai taip pat galiu nususukti sprandą! Ar ne? Na tai lekiam, tik neatsikalbinėk, nesakyk, kad pavargai!

Dabar Tu tikriausiai iš manęs pasijuoksi. Bet aš vis tiek surašysiu Tau čia savo sapaliojimus arba – jeigu Tau labiau patinka – savo mintis ar dvejones – dievaži, neišmanau, kuo skiriasi visi tie trys žodžiai, – o Tu juokis iš manęs, juokis, jeigu tik patinka! Tada ir aš juoksiuos, žinodamas, kad Tu juokiesi, – ir tokiu būdu niekada nenutils juokas, kaip kad ir yra sutvarkyta pasaulyje. Kiekvienas žmogus turi savo nikių, bet, mano nuomone, didžiausias nikis yra visai jų neturėti. Taigi čia, Kandijoje, aš tyrinėju savo nikius ir todėl taip daug apie juos kalbu, kad noriu prašyti Tavo patarimo. Tiesa, Tu dar jaunas, bet prisiskaitęs senųjų išminčių ir todėl – tik jau neužsigauk! – truputį ne pagal savo amžių gudrus. Taigi man reikia Tavo patarimo.

Man rodos, kad kiekvienas žmogus turi savo kvapą, tik mes jo neįjuntame, nes visokiausi kvapai susimaišo ir mes nežinome, kuris kvapas mano, kuris tavo, įjuntame tik, kad kažkas smirdi,

ir vadiname tai žmonija, tai yra žmonių smarve. Daugelis gardžiuojasi ja kaip levanda, o mane nuo to vėmti verčia. Bet tai jau kita kalba...

Norėjau pasakyti, – nedaug betrūko, ir aš vėl būčiau atleidęs stabdžius, – kad tos bobšės turi velniškai jautrią nosį, jos tučtuojau suuodžia, nelyginant kalės, kuris vyras jų geidžia, kuris ne. Todėl kiekviename mieste, kuriame tik aš apsistoju, taip pat ir šitame, visada atsiranda dvi trys bobos, kurios laksto paskui mane uodegas pamezgzusios, nesvarbu, kad aš bjaurus kaip beždžionė ir kad viena koja jau grabe stoviu. Tos kalės visada suuodžia mano pėdsakus – teatleidžia joms Viešpats!

Tą dieną, kai laimingai atjojau į Kandiją, buvo prietema, laikas, kai visos katės atrodo pilkos, aš tučtuojau pasileidau per krautuves, bet visos buvo uždarytos. Susiradau nakvynę, pašėriau savo mulą, pats pavalgiau, paskui pasičiustijau, užsidegiau cigaretę ir išėjau pasivaikščioti. Mieste nepažinojau nė gyvos dvasios, manęs – taip pat niekas, tad nebuvo ko varžytis. Galėjau sau švilpauti gatvėje, juoktis, kalbėtis pats su savimi. Nusipirkau paspragintų moliūgų sėklų, aižiau jas, spjaudžiau ir basčiausi be jokio tikslo. Užsidegė žibintai, vyrai rinkosi pasėdėti prie stikliuko uzo, moterys skirstėsi į namus; ore plaukiojo pudros, tualetinio muilo, ant iešmo čirškinamo kepsnio kvapas. „Vyruti, – tariau sau, – kiek tu dar gyvensi ir uostysi tuos kvapus? Nebedaug tau jau beliko tos laimės, tad pasistenk atsikvėpuoti jų ligi soties.“ Tai štai ką galvojau, bastydamasis po didžiulę, Tau pažįstamą aikštę. Staiga girdžiu garsius riksmus, šokių muziką, tambūрино dundėjimą, rytietiškas dainas. Pastatau ausis ir pasileidžiu į tą pusę, iš kur sklinda triukšmas. Pribėgu, žiūriu – kabaretas. Kaip tik tai, ko man ir reikia. Įeinu ir atsisėdu pačiame priekyje prie stalo. Ko gi man varžytis? Kaip jau sakiau, niekas manęs čia nepažįsta, esu laisvas, galiu nors ir galva vaikščioti!

Estradoje šoka sena plerza, kilnodama savo sijonus, bet man ji nė galvoj. Užsisakau butelį alaus ir tik žiūriu – prie manęs sėdasi daili ručkė. O jau išsidažiusi, o jau išsiteplojus!

– Ar galima, seneliuk? – sako ji juokdamasi.

Kraujas mušė man į galvą. Mielai būčiau tuoj pat ją pasmaugęs, tą kvailą mergšę, bet susivaldžiau iš gailėsčio moteriškajai giminei.

– Kelneri, du butelius šampano! – sušukau. (Atleisk, šefe, sumokėjau aš Tavo pinigais, bet kitaip negalėjau. Per daug skaudžiai užgavo šitas smūgis. Turėjau gelbėti mūsų garbę, Tavąją ir savąją. Turėjau priversti tą snarglę atsiklaupyti prieš mus, tai buvo mano pareiga. Tu manęs tikrai nebūtum pametęs tokioj keblioj padėty. Taigi: „Kelneri, du butelius šampano!“) Kelneris atneša šampaną, aš užsakau pyragaitį, o paskui dar šampano. Prie mūsų stalo prieina gėlių pardavėja. Aš nuperku visą krepšį jazminų ir pažeriu ant kelių tai bezdalei, kuri drįso mus taip įžeisti.

Šampanas buvo geras, mes viską išgėrėme, bet aš prisiekiu Tau – nė pirštu nepaliečiau tos pupytės. Čia manęs mokyti nereikia. Kai buvau jaunas, tai ką dariau, ko nedariau, o prikišti nagus baisiausiai rūpėdavo. Dabar, kai pasenau, vaidinu kavalierių ir žarstau pinigus rieškučiomis. Tokie dalykai moterims patinka. Nors tu ir kuprotas, nors iš tavęs jau pelenai byra – joms tas visiškai nesvarbu. Šito jos nė matyti nemato, šliundros, jos mato tik ranką, kuri nuolatos siekia pinigines.

Taigi šitaip aš ir dariau – tegu gerasis Dievulis Tau šimteriopai atlygina, – ir netrukus toji pupytė prikibo kaip erkė. Iš pradžių ji labai atsargiai prisislinko prie manęs ir priglaudė kelį prie mano išdžiūvusių kinkų. Bet aš buvau šaltas kaip ledas, nors viduje man viskas virte virė. Šitokie dalykai gali įvartyti bobas į pasiutimą, užsirašyk tai sau ant kaktos, jeigu kartais pakliūtum į panašią situaciją. Jeigu jos mato, kad tu visas degte degi ir vis tiek jų nelieti, jos gali nežinau ką tau padaryti.

Žodžiu, šitaip mums bežaidžiant, atėjo ir praėjo vidurnaktis. Pamažu užgeso šviesos, pasibaigė programa. Aš išsitraukiau iš kišenės pluoštą tūkstantinių, užsimokėjau, negailėdamas kelneriui arbatpinigių. Pupytė įsikibo man į parankę.

– Kuo tu vardu? – paklausė ji leipėjančiu balsu.

– Seneliukas, – atsakiau aš vylingai.

Mergšė skaudžiai įgnybo man į ranką.

– Ak, gana jau, liaukis, – tyliai sušnibždėjo ji.

Aš nutvėriau jos rankutę ir švelniai spustelėjau.

– Eime, mažyte mano, – tariau kimiu balsu.

Kas buvo toliau, Tu pats gali įsivaizduoti. Mes padarėme, ką reikėjo. O paskui užmigome. Kai prabudau, buvo jau turbūt rytas. Apsižvalgiau aplinkui. Dievulėliau, ko tik čia nėra! Kambariukas nedidelis, švarus, o jame foteliai, prausykla, muilas, buteliai, buteliukai, didelis ir mažas veidrodis. Ant sienų kabo margos suknios ir daugybė fotografijų – jūrininkai, karininkai, kapitonai, policininkai, šokėjos, pusnuogės moterys. O šalia manęs lovoje guli šilta, kvepianti, susitaršiusiais plaukais moteriškė.

– Ei, Zorba, – sušnibždėjau ir užsimerkiau, – nagi tu dar gyvas patekai į rojų. Kaip tau čia gera, tavęs iš čia ir su pyragu neišprašysi.

Kaip jau anksčiau Tau sakiau, kiekvienas žmogus turi savo rojų. Tavasis prigrūstas knygų ir didžiausių rašalinių. Kito kurio – tai statinės, pilnos vyno, uzo ir konjako. Dar kitam rojus – tai visas kalnas anglų svarų. Mano rojus dabar – mažas kambaryukas su margais sijonais, skaniai kvepiančiais muiliukais, plati lova su spyruoklėmis, o prie šono – moteriškė.

Išpažinta nuodėmė – jau nebe nuodėmė. Visą dieną neiškėliau kojos iš to kambariuko. Kurgi man eiti? Ir ko? Juk niekas nedeگا, o čia man nieko netrūksta. Užsakiau geriausiame restorane didžiulį padėklą visokiausio stiprinančio maisto: juodųjų ikrių, kotletų, žuvies, citrinos sulčių, kepinų. Paskui toliau tęsėme savo žaidimą nuo tos vietos, kur buvome sustoję, o po to vėl dėjome į akį. Pavakary prabudome ir apsirengėme. Susikibę už parankių, nuėjome į kabaretą, kur buvo labai linksma.

Žodžiu, šefe, aš nenoriu Tau per daug išbelsti ausų – šitas tvarkaraštis nepasikeitė ir po šiai dienai. Bet Tu nebijok! Aš ne-užmirštu ir mūsų reikalų. Retkarčiais pereinu per krautuves ir užmetu akį į prekes. Būk ramus! Aš nupirksiu kabelio ir visko, ko tik reikia. Diena šen, diena ar savaitė ten – didelio čia daikto!

Greitas darbas – kreivas vaikas, sako priežodis. Taigi pamažėle, iš lėto. Tavo, o ne kieno kito labui taip darau – tegu pirma akys ir ausys apsipranta su nauja aplinka, tegu šiek tiek pailsi protas, kad manęs jie čia neapmautų. Kabelis turi būti pirmarūšis, jei ne, sakyk viskam amen. Taigi turėk kantrybės ir pasikliauk manimi. Apskritai dėl manęs gali būti ramus. Tokie nuotyčiai man tik į sveikatą – per tas kelias dienas aš vėl tapau dvidešimtmečiu jaunuoliu. Jaučiuosi toks stiprus, kad, rodos, tik ir trūksta, kad išdygtų nauji dantys. Anksčiau, būdavo, žiūrėk ir suremia skausmas strėnas, o dabar nieko – sukuosi kaip vijurkas. Kiekvieną rytą žiūriu į veidrodį ir stebiuosi, kad mano plaukai dar nepasidarė juodi kaip degutas.

Bet Tu manęs paklausi, kuriam galui aš visa tai rašau. Todėl, kad Tu man, – vieną kartą reikia tai pasakyti, – esi savotiškas nuodėmklausys, ir aš nesigėdiju Tau išpažinti visas savo nuodėmes. Ir žinai kodėl? Todėl, kad man atrodo, jog Tau visai nė motais mano poelgiai, dori jie ar blogi. Tu irgi kaip gerasis Dievulis turi didžiuolę kempinę ir – šmaukšt braukšt, dorai ar blogai – viską bemat ištrini. Todėl aš ir drįstu Tau viską pasisakyti. Taigi klausykis!

Aš jau pats nebežinau, kas man darosi, bijau, kad neišeičiau iš proto. Būk malonus, tučtuojau atsakyk į šitą laišką! Nebus man ramybės, kol nesulauksiu Tavo atsakymo, sėdėsiu kaip ant žarijų. Man rodos, kad Viešpats Dievas jau prieš kelis šimtus metų išbraukė mane iš savo sąrašų. Velnias taipogi. Aš įtrauktas tik į Tavo knygas ir, be Jūsų Didenybės, neturiu nieko, į ką galėčiau kreiptis. Taigi išklausyk mane! Vakar gretimame kaime buvo atlaidai. Velniai griebtų, kad aš žinočiau, kokio šventojo garbei. Lola – beje, buvau visai užmiršęs ją Tau pristatyti, taigi Lola jos vardas – Lola sako man:

– Seneliuk (ji vėl vadina mane seneliuku, bet dabar jau iš lipšnumo), seneliuk, aš noriu į atlaidus.

– Nagi eik, bobulyt, – sakau aš jai, – eik, ir tepadedu tau Dievas!

– Bet aš noriu, kad ir tu eitum!

– Aš neisiu, man šventieji buvę nebuvę. Eik viena!

– Tada ir aš neisiu.

Aš netikėjau savo ausimis.

– Neisi? Kodėl neisi? Argi jau praėjo noras?

– Aš eisiu tik tada, jeigu tu eisi.

– Bet kodėl gi? Tu juk laisvas žmogus.

– Ne, nelaisvas.

– Tu nenori būti laisva?

– Ne, nenoriu.

Bet juk tai neįtikėtina, šefe! Stačiai pasiusti galima!

– Tu nenori būti laisva? – sušukau aš.

– Ne, nenoriu! Nenoriu! Nenoriu!

Aš rašau Tau iš Lolos kambario, Lolos popieriuje, dėl Dievo meilės, gerai įsiskaityk: aš laikau žmogiška būtybe tik tą, kuris nori būti laisvas. Moteris nenori būti laisva. Tai kaipgi – ar moteris žmogiška būtybė, ar ne? Būk geras, tučtuojau atrašyk man!

Širdingai sveikinu Tave, mano mielas šefe!

Aš, Aleksis Zorba“

Baigęs skaityti laišką, kurį laiką nežinojau, ar man pykti, ar juoktis, ar žavėtis šiuo paprastu žmogumi, kuris sutraiško gyvenimo lukštą – logiką, moralę, etiką ir prasiskverbia iki pat jo esmės. Jam trūksta visų smulkių, bet tokių reikalingų dorybių. Jis turi tik vieną – nepatogią, sunkią, pavojingą dorybę, kuri nesulaikoma stumia jį prie kraštutinės ribos, prie bedugnės.

Šį neišsilavinusį darbininką, kuris rašydamas taip nesitveria nekantrumu, kad jo rankoje lūžta plunksna, šį darbininką, kaip ir pirmą žmones, kilusius iš beždžionės, arba kaip didžiulius filosofus, be galo domina fundamentalios gyvenimo problemos, kurias jis savo širdimi suvokia kaip tiesioginę, neišvengiamą būtinybę. Jis mato daiktus pirmą kartą, kaip vaikas, visada stebisi ir klausinėja. Viskas jam atrodo kaip stebuklas, ir kiekvieną rytą, kai, pramerkęs akis, pamato medžius, jūrą, akmenis arba paukštį, išsižioja iš nuostabos. „Kas per stebuklas! – sušunka. – Kiek paslapčių slypi medyje, jūroje, akmenyje, paukštyje?“

Prisimenu, kaip mudu vieną dieną ėjome į kaimą ir sutikome senuką, jojantį ant mulo. Zorba išpūtė savo apvalias akis ir įsištebeilijo į mulą. Iš jo žaižaruojančių akių tryško tokia jėga, kad sodietis išsigandęs persižegnojo ir sušuko: „Bijok Dievo, kūmai, nenužiūrėk gyvulio, dar ims, ko gero, ir pastips!“

Aš paklausiau Zorbos:

– Ko tas senis taip rėkia? Ar tu jam ką padarei?

– Aš? Ką aš jam darysiu? Aš tik žiūrėjau į jo mulą. Ar tavęs tas nė kiek nestebina?

– Kas gi?

– Kad pasaulyje esama mulų.

Kitą kartą aš gulėjau pajūryje ir skaičiau. Zorba atėjo ir atsisėdo priešais mane parietęs kojas. Pasidėjo ant kelių santūrį ir pradėjo skambinti. Pamažu jo veidas ėmė keistis. Jame suspindo kažkoks laukinis džiaugsmas, kažkokia nepaprasta ekstazė, jis ištiesė ilgą raukšlėtą kaklą ir uždainavo.

Makedoniškos melodijos, kleftų dainos, laukiniai šūksniai – atrodė, kad žmogaus balsas sugrįžo į priešistorinius laikus, kai paprasčiausiame šūksnyje dar tilpo viskas, ką šiandien mes vadiname muzika, poezija, mintimi.

– Och, och! – šūkčiojo Zorba iš krūtinės gilumos. Plonytė grienelė, kurią mes vadiname civilizacija, pratrūko, ir pasirodė nemirtingasis plėšrūnas, plaukuotas dievas, baisi gorila.

Anglių kasyklos, nuostoliai ir pelnai, visokiausios bubulinos ir ateities planai pranyko. Viską nusinešė tas šūksnis, mums jau nieko neberekėjo. Nejudėdami sėdėjome tuščioje Kretos pakrantėje, suėmę savo krūtinėn visą pasaulio džiaugsmą ir skausmą. Nebebuvo daugiau jokių džiaugsmų ir skausmų, saulė toliau slinko savo keliu, atėjo vakaras, Grįžulo Ratai dardėjo nejudančia dangaus ašimi, patekėjo mėnulis ir nustebežs žiūrėjo į dvi mažytes būtybes, kurios dainuodamos sėdėjo pajūryje ir ničnieko nebijojo.

– Žmogus – tai laukinis žvėris, – staiga tarė Zorba, dar apsvaigęs nuo savo dainų. – Mesk šalin tuos savo popierius, argi tau ne gėda? Žmogus – tai plėšrus žvėris, o plėšrūnai neskaito.

Valandėlę patylėjo, paskui juokdamasis tarė:

– Ar girdėjai istoriją, kaip Dievas sutvėrė žmogų? Žinai, kokie buvo pirmieji žodžiai, kuriuos tas bestija pasakė Dievui?

– Ne, iš kur aš galiu žinoti. Juk aš ten nebuvau.

– Užtat aš buvau! – sušuko Zorba spindinčiomis akimis.

– Tai papasakok!

Ir Zorba pusiau svajingai, pusiau pašaipiai ėmė sekti pasaką apie žmogaus sutvėrimą.

– Na tai klausykis! Vieną rytą pabunda Dievas baisiausiai pagiriotas. „Koks aš, po velnių, Dievas, – sako jis, – jeigu neturiu prie šalies žmonių, kurie man pasaldžialiežuvautų, pasidievgotų ir pajvairintų pilkas dienas. Gana jau, nusibodo gyventi vienam kaip pirštui. Fui!“

Pasipūsto delnus, pasiraitoja rankoves ir užsikaria ant nosies akinius. Paskui paima saują žemės, paspjaudo, gerai išminko, nulipdo mažytį žmogeliuką ir padeda prieš saulę.

Po septynių dienų vėl jį paima. Žmogus gatavas. Dievulis pažiūri šiaip, pažiūri taip ir sako juokdamasis: „Velniai rautų, betgi čia kiaulė, stovinti ant pasturgalinių kojų. O juk aš norėjau sukurti visai ką kita. Ir apsimauk tu man šitaip!“ Jis stveria žmogų už pakarpos ir spiria jam į užpakalį. „Nešdinkis, – sako. – Jeigu labai užsimanysi, gali ir paršiukų prisiperėti – žemė tavo. Na, dink iš akių! Viens, du, trys – ir kad tavo čia nė kvapo nebūtų.“

Bet tai buvo visai ne kiaulė, mano mielas, – ant galvos minkšta skrybėlė, ant peties nerūpestingai užmestas švarkas, kelnės dailiai išlygintos, šlepetės su raudonais spurgais. Už diržo aštriai išgalastas durklas – greičiausiai velnio dovana – su įrašu: „Aš nudirsiu tau kailį.“

Tai buvo žmogus. Dievulis atkiša jam pabučiuoti ranką, bet žmogus pasiraito ūsus ir sako: „Traukis iš kelio, seni, leisk praeiti.“

Zorba nutilo, matydamas, kad aš raitausi iš juoko, ir suraukė kaktą.

– Nėra čia ko juoktis, taip iš tikrųjų buvo.

– Bet iš kur tu tai žinai?